

gavit illum, dicens: Quid tibi vis faciam? Dispenſative interrogat, non quaſi ignorans, ſed ut ſciret aſtantes quod non petebat pecuniam, ſed divinam efficaciam, ut à Deo: unde ſequitur: *At ille dixit: Domine, ut videam. Chryſoſtomus.* (a) Vel quia calumniatores veritatis Judæi poſſent dicere, ut in cæco nato. Non eſt hic, ſed ſimilis ejus; voluit ut cæcus prius oſtenderet defectum naturæ, & tunc cognoscat gratiæ majeſtatem. At ubi petitionis modum cæcus explicuit, tunc (1) cum ſumma majeſtate præcepit ei ut videret: unde ſequitur: *Et dixit illi Jeſus, Reſpice: quod redundabat in crimen perſidiæ Judæorum: quis enim Prophetarum talia dixit? Aſpice tamen quid aſſumat medicus ab eo cui collata eſt ſanitas: ſequitur enim: Fides tua te ſalvum fecit. Pro fide enim venduntur beneficia; diſſunditur enim gratia quam ſuſcepit fides. Et ſicut ab aliquo fonte hi quidem parvis vaſis modicum aquæ hauriunt, hi vero majoribus multum, fonte non diſtinguente menſura; & ſecundum capacitatem intentionis haurit gratia. Vertitur autem vox Chriſti in lucem languentis, erat enim Verbum veræ lucis: unde ſequitur: *Et conſeſtim vidit. At cæcus & ante beneficium fidem oſtendit ſervidam, & poſt beneficium benevolentiam obſervavit: ſequitur (2) enim: Et ſequebatur illum, magnificans Deum. Cyrillus.* Ex quo patet quod à duplici cæcitate liberabatur, corporali ſcilicet, & intellectuali: neque enim glorificaffet ut Deum niſi vere vidiffet; ſed & aliis factus eſt occaſio gloriſicandi Deum: ſequitur (3) enim: *Et omnis plebs ut vidit, dedit laudem Deo. Beda* (cap. 76. in Lucam.) Non ſolum pro impetrato manere lucis, ſed & merito fidei impetrantis. *Chryſoſtomus.* (b) Hic autem neceſſe eſt quærere cur Chriſtus dæmoniaco quidem curatum ſequi volentem prohibet, cæcum autem illuminatum ſequentem non prohibet? Sed neutrum irrationale puto: illum enim mitit præconem, ut ex ſua conſiſtencia benefactorem prædicet: erat enim excellens miraculum, videre furioſum ſanæ mentis effectum: cæcum vero permittit ſequi, quando Hieroſolymam aſcendebat per crucem perſecturus altum myſterium, ut recentem habentes miraculi mentionem, non exiſtimarent eum infirmitate potius quam miſericordia pati. *Ambroſius* (Lib. 8. in Lucam cap. de illuminatione cæci.) In hoc autem (4) cæco typus populi gentilis eſt, qui ſacramento do-*

(1) Al. omittitur cum. (2) Al. deſideratur enim. (3) Al. & hic omittitur enim. (4) Al. deſi cæco.

EX EDIT. P. NICOL. (a) Ubi ſupra. (b) Ibid.

minus Judæis ſolis lumen Evangelii jufferat ſurgens, atque deſcendens, & Judæis, & Gen- prædicari, quos ſignificavit ille unus cæcus tibus; quos duos populos poſſibile videtur quem Lucas commemorat: à morte autem re- duo cæci commemorati à Marthæo.

CAPUT XIX.

(a) **E**T ingreſſus perambulabat Hierico: & ecce vir nomine Zachæus: & hic princeps erat publicanorum, & ipſe dives: & quærebat videre Jeſum quis eſſet, & non poterat præ turba, quia ſtatura puſillus erat: & præcurrens, aſcendit in arborem Sicomorum, ut videret eum, quia inde erat tranſiturus: & cum veniſſet ad locum, ſuſpiciens Jeſus vidit illum, & dixit ad eum: Zachæe, feſtinans deſcende, quia hodie in domo tua oportet me manere. Et feſtinans deſcendit, & excepit illum gaudens. Et cum viderent omnes, murmurabant, dicentes, quod ad hominem peccatorem divertiffet. Stans autem Zachæus, dixit ad Jeſum: Ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus, & ſi quid aliquid defraudavi, reddo quadruplum. Ait Jeſus ad eum: Quia hodie ſalus domui huic facta eſt, eo quod & ipſe filius ſit Abrahæ: venit enim Filius hominis quærere, & ſalvum facere quod perierat.

(b) Hæc illis audientibus, adjiciens dixit parabolam, eo quod eſſet prope Hieruſalem, & quia exiſtimarent quod conſeſtim regnum Dei manifeſtaretur. Dixit ergo: Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere ſibi regnum, & reverti. Vocatis autem decem ſervis ſuis, dedit eis decem mnas, & ait ad illos: Negotiamini dum venio. Cives autem ejus oderant eum, & miſerunt legationem poſt illum, dicentes: Nolumus hunc regnare ſuper nos. Et factum eſt ut rediret accepto regno: & juſſit vocari ſervos quibus dedit pecuniam, ut ſciret quantum quiſque negotiatuſ eſſet. Venit autem primus dicens: Domine, mna tua decem mnas acquiſivit. Et ait illi: Euge bone ſerve: quia in modico fuiſti fidelis, eris poteſtatem habens ſupra decem civitates. Et alter venit dicens: Domine mna tua fecit quinque mnas. Et huic ait: Et tu eſto ſuper quinque civitates. Et tertius venit dicens: Domine, ecce mna tua quam habui, reſpoſitam in ſudario: timui enim te, quia homo auſterus es: tollis quod non poſuiſti, & metis quod non ſeminaviſti. Dixit ei: De ore tuo te judico ſerve nequam. Sciebas enim quod ego homo auſterus ſum tollens quod non poſui, & metens quod non ſeminavi; & quare non dediſti pecuniam meam ad menſam, ut ego veniens cum uſuris utique exegiſſem illam. Et aſtantibus dixit: Auferite ab illo mnam, & date illi qui decem mnas habet. Et dixerunt ei: Domine habet decem mnas. Dico autem vobis, quia omni habenti dabitur, & abundabit; ab eo autem qui non habet, & quod habet auferetur ab eo. Verumtamen inimicos meos, illos qui noluerunt me regnare ſuper ſe, adducite huc, & interficite ante me.

(c) Et his dictis, præcedebat aſcendens Hieroſolymam. Et factum eſt, cum appropinquaffet ad Bethphage, & Bethaniam, ad montem qui vocatur Oliveti, miſit duos diſcipulos ſuos, dicens: Ire in caſtellum quod contra vos eſt: in quod introeuntes, invenietis pullum aſinæ alligatum, cui nemo umquam hominum ſedit: ſolvite illum, & adducite. Et ſi quis vos interrogaverit, Quare ſolvitis? ſic dicetis ei: Quia Dominus operam ejus deſiderat. Abierunt autem qui miſi erant, & invenerunt, ſicut dixit illis, ſtantes pullum. Solventibus autem illis pullum, dixerunt domini ejus ad illos: Quid ſolvitis pullum? At illi dixerunt: Quia Dominus eum neceſſarium habet. Et duxerunt illum ad Jeſum. Et jacientes veſtimenta ſua ſupra pullum, impoſuerunt Jeſum. Exeunte autem illo ſubſternebant veſtimenta ſua in via.

(d) Et cum appropinquaret jam ad deſcenſum montis Oliveti, cœperunt omnes turbæ deſcendentium diſcipulorum gaudentes laudare Deum voce magna ſuper omnibus quas viderant virtutibus, dicentes: Benedictus qui venit Rex in nomine Domini, pax in celo, & gloria in excelsis. Et quidam phariſæorum de turbis dixerunt ad illum: Magiſter, increpa diſcipulos tuos. Quibus ipſe ait: Dico vobis, quia ſi hi tacuerint, lapides clamabunt.

(e) Et ut appropinquavit, videns civitatem, ſlevit ſuper illam, dicens: Quia ſi cognoviſſes & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi; nunc autem abſcondita ſunt ab oculis tuis: quia venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo, & circumdabunt te, & coangulaſtabunt te undique & ad terram proſternent te, & filios tuos

domos implebat, hodie populum nationum illuxit, eo quod & ipse populus filius sit Abraham, credendo in Deum. *Theophylactus* (super *Et non poterat eum videre*). Sed & facile est hoc ad mortalem utilitatem retroquere. Quisquis enim in malitia pluribus præsit, parvus est statura spiritali, & non potest videre Jesum præ turba: nam perplexus & passionibus, & secularibus rebus non aspicit Jesum ambulantem, idest in nobis operantem, nullum opus ejus cognoscens. Ascendit autem super ficomorum, idest voluptatis dulcedinem, quæ significatur per ficum, deprimens eam; & sic sublimior factus, videt, & videtur à Christo. *Gregorius* 27. Moral. (cap. 26. circa finem Lib.) Vel quia ficomorus ficus fatua dicitur, pusillus Zachæus ficomorus subit, & Dominum vidit: quia qui mundi stultitiam humiliter eligunt, (1) ipsi Dei sapientiam subtiliter contemplant. Quid enim in hoc mundo stultius quam amissa non querere, possessa rapientibus relaxare, nullam pro acceptis (2) injuriis injuriam reddere? Per hanc autem sapientem stultitiam, & si nondum solide ut est, jam tamen per contemplationis lumen, Dei sapientia videtur. *Theophylactus* (super *festinans descendere*). Dicit autem ei Dominus, *Festinans descendere*; hoc est, ascendisti per penitentiam ad altiore locum, descende per humilitatem, ne te supplantet elatio: oportet enim me in humilibus domo manere. Geminis autem bonis in nobis existentibus, corporalibus scilicet, & spiritalibus, cuncta corporalia derelinquit justus pauperibus, sed spiritalia non deserit bona, sed si quid exigit ab aliquo, reddit (3) quadruplum: significans per hoc quod si quis per penitentiam pergit in contrario tramite præcæ pravitaris, per multiplices virtutes sanant omnia pristina delicta; ac sic promeretur salutem, vocaturque filius Abraham, eo quod à propria cognatione exierit, scilicet ab antiqua nequitia.

(b) *Eusebius*. (a) Estimabant quidam in primo Salvatoris adventu regnum ejus venire, & hoc putabant mox tunc fieri cum ascensus erat Hierosolymam: adeo obtusæ fuerant eos miracula divina quæ fecerat. Et ideo instruit eos non prius se recipere regnum à Patre, quam ab hominibus iret ad Patrem: & ideo dicitur: *Hæc illis audientibus, adjiciens dixit parabolam, eo quod esset prope Hierusalem, & quia estimarent quod confestim regnum Dei manifestaretur*. *Theophylactus* (hoc loco). Sed Dominus osten-

(1) *Al.* ipsi de his sapientiam. (2) *Al.* omittitur injuriis. (3) *Al.* in quadruplum. (4) *Al.* Necnon. (5) *Al.* omittitur regnum.

Ex edit. P. Nicol. (a) In Cat. Græc. PP. (b) In Esai. cap. 13. v. 13. (c) Ut supra. (d) *Chrysostomus* in Catena Græcorum PP.

dit eis quod vana quædam estimarent: non enim est sensibile regnum Dei. Ostendit etiam quod quasi Deus novit cogitationes eorum, proponens eis subsequentem parabolam: unde sequitur: *Dixit ergo: Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum, & reverti*. *Cyrillus*. Describit autem sensus hujus parabolæ mysteria Christi à primo usque ad ultimum. Homo enim factus est Deus Verbum existens; & quamvis servus factus sit, est tamen nobilis secundum ineffabilem ornum à Patre. *Basilii*. (b) (4) Non solum secundum genus humanum, ex semine David secundum carnem exortus. *Abiit autem in regionem longinquam*, non tam locali distantia se paratam quam rerum condicione: ipse enim Deus prope est unicuique nostrum, cum nostra bona opera nos ei astringunt, & distat quoties nos hærendo perditioni elongamur ab eo. Ad hanc igitur terrenam regionem accessit longinquam à Deo, ut Gentium (5) regnum acciperet, secundum illud Psalm. 2. „Postula à me, & dabo tibi Gentem, tes hereditatem tuam.“ *Augustinus* de Quæst. Evang. (Lib. 2. cap. 46.) Vel regio longinqua Ecclesia Gentium est, usque ad fines terræ: abiit enim ut pleritudo Gentium intraret, & revertetur ut omnis Israel salvus fiat. *Eusebius*.

(c) Vel per hoc quod profectus est ad regionem longinquam, ascensum proprium à terra in celos designat; cum vero subdit, *Accipere sibi regnum, & redire*, secundum sui apparitionem gloriosam, & regiam ostendit. Et primo quidem hominem se vocat propter nativitatem in carne, deinde nobilem; nondum autem se Regem appellat, quia nondum in prima apparitione regia fungebatur majestate. Sed & bene dicitur obtinere sibi regnum: nam dante sibi Patre illud obtinuit, secundum illud Danielis 7. „Ecce Filius hominis veniebat in nubibus, & datum est ei regnum.“ *Cyrillus*. Ascendens enim ad celos, sedet ad dexteram majestatis in excelsis; ascendens autem dispensavit credentibus in eum divinorum charitatum differentiam; sicut servis committuntur domini hæc facultates, ut aliquid lucrales, famularius sui ferant præconia: unde sequitur: *Vocatis autem decem servis suis, dedit illis decem mnas*. (d) Consecravit sacra Scriptura in signum perfectionis uti numero denario; quem si quis numerando excedere velit, ab unitate iterum inchoabit, quasi denario perducto ad metam: & ideo in dispensatione talentorum eum qui me-

tam attingit divini officii, decem ait mnas recepisse. *Augustinus* de Quæst. Evang. (ut supra.) Vel per decem mnas legem significat propter decalogum; per decem autem servos, hos quibus sub illa positis gratia prædicata est. Sic enim intelligendum est eis datas mnas ad usum, cum intellexerunt, legem remoto velamine ad Evangelium pertinere. *Beda* (cap. 78.) Mina (1) namque, quam Græci *mnas* vocant, centum dracmis appenditur: & omnis Scripturæ sermo, quia vitæ celestis perfectionem suggerit, quasi numeri centenarii pondere fulgeat. *Eusebius*. (a) Significat ergo per eos qui mnas recipiunt, suos discipulos, quibus mnas exhibens singulis, parem cunctis dispensationem committens negotiari jussit. Sequitur: *Et ait ad illos: Negotiamini dum venio*. Nullum autem aliud negotium erat nisi dogma regni sui intentionis moralibus predicandum per suos discipulos. Idem autem est omnium documentum, eademque fides, unum baptismum, & ob hoc una singulis datur. *Cyrillus*. Multa autem est horum differentia ad illos qui inficiati sunt regnum Dei; de quibus subditur: *Cives autem ejus oderant illum, & miserunt legationem post illum, dicentes: Nolumus hunc regnare super nos*. Hoc est quod Christus impetoravit Judæis dicens Joan. 15. „Nunc vero viderunt, & oderunt me, & Patrem.“ *Reverunt autem regnum ejus, dicentes Pilato ibid. 19. „Non habemus Regem nisi Cæsarem.“ Eusebius*. (b) Per hoc enim quod dicit, *Cives ejus*, Judæos significat ortos ex eadem progenie secundum carnem, & quoniam ritu legis cum illis pariter utebatur. *Augustinus* de Quæst. Evang. (Lib. 2. quæst. 61.) Miserunt autem legationem post eum, quia etiam post resurrectionem ejus immiserunt perfectionem Apostolis, & prædicationem Evangelii respulerunt. *Eusebius*. (c) Postquam autem Salvator hæc docuit pertinentia ad primum ejus adventum, consequenter gloriosum, & regium ejus reditum ostendit, dicens: *Et factum est ut rediret accepto regno, & jusse vocari servos, quibus dedit pecuniam, ut scirent quantum quisque negotiatus esset*. *Chrysostomus*. (d) Duo regna Dei novit facta Scriptura: alterum quidem ex creatione, secundum quod est Rex omnium creationis jure; alterum autem ex approbatione, secundum quod justis dominatur, propria sponte ei subjectis; & hoc regnum hic dicitur accepisse. *Augustinus* de Quæst. Evang. (Lib. 2. quæst. 41.) Redit etiam accepto regno, quia in manifestissima claritate ven-

turus est qui eis humilis apparuit, cum diceret Joan. 19. „Regnum meum non est de hoc mundo.“ *Cyrillus*. (e) Rediit autem Christo, sumpto regno, merebantur præconia, & delectabant verbi ministri in supernis honoribus, quia multiplicaverunt talentum pluribus acquisitis: unde subditur: *Venit autem primus dicens, Domine, mina tua decem mnas acquisivit*. *Beda* (cap. 78. in Lucam.) Primus servus ordo doctorum est in circumscriptione missorum; qui unam minam negotiaturus accepit, quia unam fidem prædicare jussus est; sed hæc mina decem mnas acquisivit, quia populum sub lege constitutum sibi in docendo sociavit. Sequitur: *Et ait illi: Euge serve bone, quia in modico fuisi fidelis, eris potestatem habens super decem civitates*. In modico servus est fidelis, quia non adulterat verbum Dei. Quicquid enim in præfenti percipimus donatum, in comparatione futurorum patrum est. *Græcus*. (f) Sed quia mercedem propriorum bonorum accepit, decem dicitur civitatibus præesse. De his promissis quidam infime conjectantes existimant se præturis, & præfecturis donari in terrena Hierusalem reparata lapidibus pretiosis, si honeste in Christo fuerint conversati, ambitum potestatis, & prælationis ad animam minime deponentes. *Ambrosius* (Lib. 8. in Luc. in fin. illius.) Sed civitates decem sunt animæ, quibus jure præponitur (2) qui pecuniam domini, & eloquia casta probata sicut argentum mentibus hominum feneraverit: nam sicut Hierusalem dicitur edificata ut civitas, ita sunt animæ pacificæ; & sicut Angeli præfunt, ita hi qui vitam meruerunt Angelorum.

Sequitur: *Et alter venit dicens: Domine, mina tua fecit quinque mnas*. *Beda* (cap. 78. super *Mina tua fecit quinque*). Servus ille cæcus est eorum qui præputio evangelicæ gratiam convertit. Sequitur: *Et hinc ait: Et tu esto super quinque civitates*; hoc est, ex earum, quas imbuteras, animarum fide, & conversatione sublimis fulgeas. *Ambrosius* (ubi supra.) Vel aliter fortasse. Ille qui quinque mnas acquisivit, moralia habet, quia quinque sunt corporis sensus; ille qui decem, duplicia, idest mystica legis, & moralia probitatis. Possimus & hic decem mnas decem verba intelligere, idest legis doctrinam, quinque mnas magisteria discipline; sed legitur peritum in omnibus volo esse perfectum. Bene au-

(1) *Al.* Mina namque quam Græci mina vocant, &c. (2) *Al.* quia. Ex edit. P. Nicol. (a) Ut supra. (b) Ibidem. (c) Ut supra. (d) Hom. 39. in 1. ad Corinth. (e) In Catena Græcorum PP. (f) Vel Evagrius in Catena Græcorum PP.

tuos qui in te sunt, & non relinquent in te lapidem super lapidem, eo quod non cognoveris tempus visitationis tuæ.

(f) Et ingressus in templum cepit eijcere vendentes in illo, & ementes, dicens illis: Scriptum est, quia domus mea domus orationis est; vos autem fecistis eam speluncam latronum. Et erat docens quotidie in templo. Principes autem sacerdotum, & scribæ, & principes plebis quærebant illum perdere, & non inveniebant quid facerent illi. Omnis enim populus suspensus erat audiens illum.

(a) **A**mbrosius (tit. de illuminatione cæci.) Zachæus in sicomoro, cæcus in via: quorum alterum Dominus (1) miseris expectat, alterum suæ mansionis claritate nobilitat: de quo dicitur: *Et ingressus Jesus perambulabat Hierico; & ecce vir nomine Zachæus; & hic erat princeps publicanorum, & ipse dives. Et bene princeps inducitur publicanorum: quis enim de se desperet, quando iste pervenit ad gratiam, cui census ex fraude? Et ipse quidem dives, ut scias omnes divites avaros.* *Cyillus.*

(a) Sed Zachæus in his moram non traxit; (2) sed factus est dignus propitiatione Dei, qui cæcos illuminat, & longinquos vocat. *Titus.* Pululaverat autem in eo semen salutis, quia cupiebat Jesum videre: unde sequitur: *Et quærebatur videre Jesum quis esset, utpote qui nunquam eum viderat: quia si vidisset, dudum jam recessisset à nequitia publicana. Si quis enim Jesum videt, non potest nequitiam immorari. Duo autem erant impedimenta huic visioni: nam retardabat eum populus, non tam virorum, quam peccatorum; erat autem parvus statura: unde sequitur: *Et non poterat præ turba, quia statura pusillus erat.* *Ambrosius* (Lib. 8. in Lucam, cap. de illuminatione cæci, à med.) Quid sibi vult quod nullius alterius staturam quam hujus expressit? Vide ne forte malitia pusillus, aut adhuc pusillus fide: nondum enim pronus erat cum ascenderet, nondum viderat Christum. *Titus.* Sed ille bonum advenit ingenium; nam præcurrens in arborem sicomorum ascendit, & transeuntem Jesum desideratum videbat: unde sequitur: *Et præcurrens ascendit in arborem sicomorum, ut videret illum, quia inde erat transiturus.* Hic ergo solam visionem desideravit; sed qui novit plus facere quam querimus, dedit ei supra id quod expectat: unde sequitur: *Et cum venisset ad locum, suspiciens Jesus vidit illum.* *Cyillus.* Vidit quidem hominis animam promptissime nitentem ad sancte videndum, & eum ad pietatem convertit *Ambrosius* (Lib. & tit. ut supra.) (3)*

(1) *Al.* miseratus. *Nicolai* ex Gregorio ponit miseratus. (2) *Nicolai* legit ideoque. (3) *Al.* Capit eum. (4) *Al.* hospitis. (5) *P. Nicolai* ex Ambrosio restituit sed tamen etiam nondum vocem invitantis audierat, jam viderat affectum.

Ex edit. P. Nicol. (a) Quod subjungitur ex Cyillo, etiam habet in hunc locum simul cum sequentibus Titus, paulo aliter enuntians. (b) In Catena Græc. PP.

Apud eum se non invitatus invitat: unde sequitur: *Et dixit ad eum: Zachæe, sistens descende, quia hodie in domo tua oportet me manere: sciebat enim uberem (4) hospitii sui esse mercedem; (5) sed tamen & si non vocem, invitantis audierat affectum.* *Beda* (cap. 77. in Luc. in princ.) Ecce autem camelus, deposita ibi sarcina, per foramen acus transit; hoc est, dives, & publicanus, relicto amore divitarum, contempro censu fraudum, benedictionem dominicæ susceptionis accipit.

Sequitur: *Et sistens descendit, & excepit illum gaudens.* *Ambrosius* (ubi supra.) Discant divites non in facultatibus crimen haberi, sed in his qui uti nesciunt facultatibus: nam divitiæ sicut impedimenta sunt improbis, ita bonis sunt adjumenta virtutis. *Chrysostomus.* (b) Sed considera nimiam Salvatoris bonitatem. Insons cum fontibus conversatur; fons justitiæ cum avaritia, quæ est materia pravitas; ingressus domum publicani, nullam ex avaritiæ nebula injuriam patitur; sed fulgore justitiæ avaritiam delet. Sed mordaces, & criminationis amatores invehi tentant in his quæ ab eo fiebant: sequitur enim: *Et cum viderent omnes, murmurabant, dicentes, quod ad hominem peccatorem descenderet.* Ipse vero incusatus ut epulo & publicanorum amicus, spernebat hæc, ut consummaret propositum; quia & medicus nisi patiatur fanie ægrotorum, non liberat à morbo: quod & tunc contigit, quoniam conversus est publicanus; & factus est melior. Sequitur: *Stans autem Zachæus dixit ad Jesum: Rece dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus; & si quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum.* Audi mirabile. Nondum didicit, & obediit: & sicut sol per radios infusus in domum non illustrat verbo, sed opere; ita Salvator radiis justitiæ, nequitia fugavit caliginem: nam lux in tenebris lucet. Quodlibet autem unitum est validum, divisum autem debile; & ideo bipartit substantiam. Est autem diligentius attendendum, quod opes Zachæi non solum erant

erant injustæ, sed etiam ex patrimonio fuerunt congregatæ; alioquin quomodo poterat extorta inique restituere in quadruplum? Sciebat enim legem jubentem restituere in quadruplum male ablata, ut si lex non terreat, damna mitigent. Non ergo expectat Zachæus legis censuram, ipse sibi iudex effectus. *Theophylactus* (super *Ecce dimidium bonorum meorum &c.*) Sed si subtilius indagare velimus, nihil de propriis restabat facultatibus. Data enim medietate bonorum pauperibus, ex residuo reddebat læsis in quadruplo. Nec solum hoc promittebat, sed faciebat: non enim ait, Dabo medietatem, & restitutum quadruplum; sed *do, & reddo.* At Christus illi salutem annuntiat: sequitur (1) enim: *At Jesus ad eum, quia hodie salus huic domui facta est; ipsum Zachæum significans affectatum fuisse salutem, per domum habitorem significans: sequitur enim: *Et quod & ipse filius sit Abrahæ: non enim vocasset Abrahæ filium inanimatam fabricam.* *Beda* (cap. 77. in Lucam.) Filius autem Abrahæ Zachæus dicitur, non quia de ejus stirpe genitus, sed quia ejus eum fidem imitatur, ut sicut ille terram domumque paternam deseruit, ita iste bona sua pariendo pauperibus relinqueret. Pulchre autem dicit, *Et ipse, ut non solum eos qui iuste vivebant, sed & eos qui ab injustitia respiscunt, ad filios promissionis pertinere declarat.* *Theophylactus* (super *Et quod filius Abrahæ sit.*) Non autem dixit quod filius (2) erat Abrahæ, sed quoniam nunc est: nam prius quando erat publicanorum princeps, nullam similitudinem habens ad Abraham justum, non erat Abrahæ filius. Sed quia murmurabant quidam, eo quod moraretur cum viro peccatore, ad compescendos illos, subdit: *Venit enim Filius hominis querere, & salvum facere quod perierat.* *Chrysostomus.* Quasi dicat: Quid me criminamini, si rectifico peccatores? Tam enim procul est à me odium peccatorum quod eorum causa advenerim: nam medicus veni, non iudex; ob hoc conviva si languentium, patiorque fetorem, ut præstem remedia. Quæret autem aliquis: Quomodo Paulus jubet 1. Corinth. 5. si quis frater fuerit oportax, aut avarus, cum hujusmodi nec cibum esse sumendum? Christus autem erat publicanorum conviva. Sed nondum provecti erant isti ut fierent fratres. Sed & tunc vitare præcepit Paulus fratres cum perstant in malo; hi vero erant mutati. *Beda* (cap. 77.) Mystice autem Zachæus, qui interpretatur justificatus, credentem ex Gentibus populum significat, qui per occupationem temporalium depressus erat, & minimus, sed à Deo sanctificatus, qui in*

trantem Hierico Salvatorem videre voluit, dum fidem quam mundo atulit, participare quaesivit. *Cyillus.* Turba autem est imperitæ confusio multitudinis, quæ veritatem nequivit videre sapientie. Ergo Zachæus quamdiu in turba est, non vidit Christum; sed plebejam transgressus inscitiam, meruit quem desiderabat aspiceret. *Beda* (cap. 78. in Lucam.) Vel turba, id est vitiorum consuetudo, quæ cæcum clamantem increpabat, etiam hunc (3) suscipientem tarda; sed sicut amplius clamando cæcus turbam vicin, ita pusillus terrena relinquendo, & arborem crucis ascendendo, turbam obstantem transcendit. Sicomorus namque, quæ est arbor foliis moto similis, sed altitudine præstans, unde & à Latinis cella nuncupatur, ficus farua dicitur: & eadem dominica crux credentes alit ut ficus, ab incredulis irideatur ut farua. Quam arborem pusillus statura Zachæus, ut coxaltari possit ascendit, cum quilibet humilis, & propriæ confusius infirmitatis clamat: „Mihî absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi:“ *Galat. 7.* *Ambrosius* (Lib. 8. tit. de illuminatione cæci.) Pulchre autem addidit, quia illa parte erat transiturus Dominus, vel ubi sicomorus, vel ubi credidurus, ut mysterium servare, & gratiam seminare: sic enim venerat ut per Judæos veniret ad Gentes. Vidit itaque Zachæum iustum: jam enim sublimitas fidei inter fructus bonorum operum, inter secundæ altitudinem arboris eminebat, Zachæus autem supra arborem est, quia est supra legem. *Beda* (super *Suspiciens Jesus vidit illum.*) Perambulans autem Dominus venit ad locum ubi Zachæus sicomorum ascendit: quia missis per mundum prædicatoribus, in quibus ipse loquebatur, & ibat, venit ad populum nationum, qui passionis ejus fide jam sublimis erat; quem suspiciens vidit, quia per gratiam elegit. Manebat autem aliquando Dominus in domo principis pharisæorum; sed eum opera digna Deo facientem lingua venenata carpebant: unde eorum perosus facinora discessit dicens: „Relinquitur domus vestra deserta:“ *Mat. 23.* Hodie autem in domo pusilli Zachæi oportet illum manere, id est novæ legis gratia coruscante in humilitatem nationum corde quiescere. Quod autem descendere de sicomoro, & sic mansionem in domo parare juvetur, hoc est quod ait Apostolus 2. Corinth. 5. „Etsi cognovimus secundum carnem Christum, sed jam nunc non novimus...“ Etsi enim mortuus est ex infirmitate, sed vivit ex virtute Dei: „ibid. 13. Manifestum est autem Judæos Gentium semper odisse salutem; sed salus, quæ olim Judæorum

autem quia de Judæis dicit, duo soli multiplicatam pecuniam deserunt, non utique æris, sed (1) disputationis usuris. *Chrysostr. (a)* Alia est enim pecunia fenoris, alia doctrinæ cælestis usura. In terrenis enim opibus non evenit unum fieri divitem, nisi alter depauperetur; sed in spiritualibus non evenit quemquam ditari, nisi faciat & alium locupletem: incorporeis enim participatio minuit, sed in spiritualibus auget. *Augustinus de Quæst. Evang. (Lib. 2. quæst. 46.)* Vel aliter. Quod unus eorum qui bene usi sunt, decem acquisivit, & alter quinque, significat eos esse adquirentes in gregem Domini à quibus jam lex per gratiam intellecta est, sive propter decem legis præcepta, sive quia ille per quem lex lata est, quinque libros conscripsit. Ad hoc pertinent decem, & quinque civitates, quibus eos præponit: (2) multiplicatio enim intelligentiæ in ipsa varietate, quæ de unoquoque præcepto, vel de unoquoque libro pullulat, ad unum reducit, quasi civitatem facit viventium rationum æternarum: est enim civitas, non quorumlibet animantium, sed rationalium multitudo, legis unius societate devincta. Quod ergo servi reddentes rationem ex eo quod acceperant, laudantur qui lucrati sunt, significat eos bonam reddere rationem qui bene usi sunt: (3) eo quod acceperunt ad augendas divitias domini per eos qui credunt in eum. Quod qui facere nolunt, in illo signati (4) sunt qui mnam suam in sudario servavit; de quo sequitur: *Et tunc venit dicens: Domine, ecce mna tua quam habui, repositam in sudario. Sunt enim homines hac sibi perveritate blandientes, ut dicant: Sufficit ut de se unusquisque rationem reddat: quid opus est aliis prædicare, & ministrare ut etiam rationem de ipsis quisque reddere cogatur? Cum apud Dominum etiam illi sunt inexcusabiles quibus lex data non est, (5) neque etiam qui audito Evangelio non obediverunt: quia per creaturam poterant cognoscere creatorem: unde sequitur: *Tinui enim te, quia homo auferes es: tollis quod non possidisti, & meis quod non seminasti.* Hoc est enim quasi metere ubi non seminasti, idest eos impietatis reos tenere, quibus verbum (6) aut legis, aut Evangelii ministratum non est. Hoc autem veluti iudicii periculum devitantes pigro labore à verbi ministratioe conquiscent; & hoc est quasi*

(1) *Corrigit Nicolai dispensationis.* (2) *Al.* multiplicationem scilicet intelligentiæ in ipsa veritate. (3) *Al.* desideratur eo. (4) *Al.* omittitur sunt. (5) *Augustinus hic legit neque audito Evangelio dormierunt.* (6) *Al.* dicit aut.

EX EDIT. P. NICOL. (a) In eadem Catena. (b) In Catena Græc. PP. (c) A Corderio in Catena Græc. PP. non refertur quod hoc: & fortasse sumptum est ex illius tractatu in hunc locum, qui nunc non extat: similia nihilominus habet Lib. 10. in Joan. ad illa verba ex can. 15. *Si sermonem meum servaverunt, &c. item orat. 1. in Elisham super illud, "Argentum tuum versum est in scoriâ, cap. 1.*

in sudario ligare quod acceperunt. *Theophylact. (super Repositam in sudario.)* Sudario enim mortuorum facies velatur: merito ergo hic piger dicitur mnam in sudario involvisse, quia eam mortificans, & otiosam dimitrens, non tractavit, nec auxit. *Beda (cap. 78. in Lucam.)* Vel pecuniam in sudario ligare, est percepta dona sub orio lenti corporis abscondere. Quod autem putaverat se per excusationem dixisse, in culpam propriam vertitur: unde sequitur: *Dicit ei: De ore tuo te iudico, serve nequam.* Servus nequam vocatur quasi piger ad exercendum negotium, & superbus ad accusandum domini iudicium. *Sciebas quod ego auferus homo sum, tollens quod non possui, & metens quod non seminavi; & quare non dedisti pecuniam meam ad mensam?* quasi dicat: Si duram me esse noveras, & aliena sectari, quare non tibi hæc cogitatio inculsit timorem, ut scires me mea diligentius quaesitum? Pecunia autem, vel argentum prædicatio Evangelii est, & sermo divinus: quia, eloquia Domini eloquia, casta, argentum igne examinatum: "Psal. 11. qui sermo Domini dari debuit ad mensam, hoc est promptis paratiisque cordibus intimari. *Augustinus de Quæst. Evang. (Lib. 2. quæst. 46.)* Vel mensa ad quam danda erat pecunia, professionem ipsam religionis accipimus, quæ tamquam publice proponitur ad usum necessarium saluti. *Chrysostr. (b)* In sensibilibus autem divitiis debitores solus observationis obnoxii sunt: quantum enim recipiunt tantum eos reddere necesse est, & nihil plus ab eis quaeritur: in divinis autem eloquiis non solum ad custodiam obligamur, sed etiam multiplicare monemur: unde sequitur: *Et ego veniens cum usuris utique exegisset illam. Beda (cap. 78. in Lucam.)* Qui enim verbi pecuniam à doctore percipit credendo, necesse est ut eam cum usuris solvat operando; vel ut ex eo quod audivit, etiam alia studeat intelligere, quæ necdum ex prædicatoris ore didicit. *Cyrillus (c)* Doctorum enim est inferere auditoribus salutarem, & proficuum sermonem; opus autem divinæ virtutis est attrahere obediens ad audientiam, & ferilem eorum reddere intellectum: Non est autem hic servus laudatus, neque honorem promeruit; sed potius tamquam iners est condemnatus: unde sequitur: *Et stantibus*

bus dixit: Auferite ab eo mnam, & date illi qui decem mnas habet. Augustinus de Quæst. Evang. (Lib. 2. quæst. 46.) Per quod significatur & illum posse amittere munus Dei qui habens non habet, idest eo non utitur; & eo augeri qui habens habet, idest bene utitur. *Beda (cap. 83. in Lucam.)* Mystice autem hoc, ut reor, indicat intrante plenitudine Gentium, omnem Israel salvum futurum; & tunc abundantiam gratiæ spiritualis, quam modo nos tepide exercemus, illius populi doctoribus esse conferendam. *Chrysostr. (a)* Ideo autem dicit stantibus, *Auferite ei mnam:* quia non est (1) prudentis animi punire; sed alio quodam, scilicet ministro, eget ad puniendum officio iudicis: nam & Deus non ipsemet penas irrogat, sed mediantibus Angelis. (2) *Ambrosius (Lib. 8. in Luc. cap. ult.)* De aliis servis siletur, qui quasi prodigi debitores quod acceperant perdididerunt. In duobus servis illis qui lucrati sunt, pauci signati sunt qui per duas vices ad cultores vineæ sunt destinati; in reliquis omnes Judæi. Sequitur: *Et dixerunt illi: Domine, habet decem mnas. Et ne hoc injustum videretur, subdit: Dico autem vobis, quia omni habenti dabitur. Theophylact. (hoc loco.)* Quia cum decem auxerit (3) decuplando, palam est quod & plura decuplans plus lucri fiet occasio Domino. A deside vero, & otioso, qui non fatigat augere, quod acceperat, ipsum quoque quod possidet auferetur: unde sequitur: *Ab eo autem qui non habet, & quod habet, auferetur ab eo: ne vacet (4) census dominicus; cum posset dari aliis, & multiplicari.* Hæc autem non solum ad sermonem, & doctrinam referenda sunt, sed etiam ad morales virtutes: quoniam & in his dat nobis Deus sua charismata, hunc dotans jejuniis, illum oratione, alium mansuetudine, vel humilitate: quibus si invigilaverimus, (5) multiplicabimus ea; si vero tepemus, extinguemus. Deinde de adversariis subdit: *Verumtamen inimicos meos, illos qui noluerunt me regnare super se, adducite, & interficite ante me. Augustinus de Quæst. Evang. (Lib. 2. quæst. 46.)* Per quod designat impietatem Judæorum, quia ad eum noluerunt converti. *Theophylact. Quos tradidit morti, mittens eos in ignem exteriorum; sed & in hoc mundo mactati sunt sibi ab exercitu Romanorum.*

S. Th. Op. Tom. IX.

Chrysostr. (b) Hæc contra Marchionitas competunt: nam & Christus dicit: *Adducite hostes meos, & occidite eorum me:* cum tamen illi bonum dicant Christum, Deum vero veteris testamenti malum. Patet autem quod Pater, & Filius eadem faciunt; nam Pater ad vineam destinat exercitum, Filius autem hostes eorum se trucidari facit. (c) Hæc autem quæ in Luca scribitur, alia est ab ea quæ in Matthæo narratur de talentis: nam hic quidem ex uno capitali accepto, varii fuere proventus: quia ex una mna accepta, hic quinque talenta, ille obtulit decem; sed apud Matthæum, contrarium: nam qui duo accepit, duo superaddidit, & qui quinque, tantundem, unde & præmiis donantur imparibus.

(c) *Titus. (d)* Quia Dominus dixerat supra 10. *Appropinquavit regnum Dei;* videntes illum in Hierusalem ascendentem, putabant ideo ascendere ut Regnum Dei inchoaret. Consummata ergo parabola, in qua errorem prædictum corripit, & ostenso quod nondum insipientem sibi mortem devicerat, procedebat ad passionem, ascendens Hierosolimam: unde dicitur: *Et his diebus præcedebat ascendens Hierusalem. Beda (cap. 78. in fin.)* Ostendens etiam de eisdem civitatis eventu parabolam fuisse præmissam, & ipsam erat occisura, & hostili clade peritura. Sequitur: *Et factum est, cum appropinquaret ad Bethphage, & Bethaniam ad montem qui vocatur Oliveti, misit duos discipulos suos. Bethphage erat locus sacerdotum in monte Oliveti; Bethania quoque civitas, sive villula, ex latere montis eisdem quasi stadiis quindecim à Hierusalem. Chrysostr. (e)* Et quidem in exordiis indifferenter se Dominus ingerebat Judæis; sed ubi sufficiens edidit suæ potestatis experimentum, auctoritate multa singula quæque pertractat. Multa igitur sunt miracula. Prædixit quoniam invenietis pullum indomitum; & hoc est quod subditur: *Dicens: Ite in castellum quod contra vos est; quod introeuntes invenietis pullum asinae alligatum, cui nemo unquam hominum sedit. Prædicit etiam quod nemo prohibebit, sed cum audierint, silebunt: unde sequitur: *Solvite illum, & adducite. Si quis vos interrogaverit, Quare solvitis? sic dicitis ei: Quia Dominus operam ejus desiderat. Titus (f)* In hoc autem divinum fore vocationem patuit*

Z 3

(1) *Al.* prudentiæ. (2) *Al.* Augustinus. (3) *Al.* decuplando, & infra decuplans. (4) *Al.* sensus. (5) *Al.* multiplicamus.

EX EDIT. P. NICOL. (a) Hom. 43. in Acta versus finem. Quod subditur ex Chrysostr. non eorundem verborum occasione habet; sed similem nihilominus parabolam ex Matt. 25. in exemplum adducit. (b) In Catena Græc. PP. (c) Idem hom. 79. in Matth. (d) In Cat. Græc. PP. & in Matth. (e) Hom. 67. in Matth. (f) Ut supra in Matth.

tuit: non enim potest aliquis resistere Deo quæ sua sunt evocanti. Discipuli autem iussi ducere pullum, non refutaverunt hoc officium ut parvum, sed abierunt ut abducerent eam: unde sequitur: *Abierunt autem qui iussi erant, & invenerunt, sicut dixit, pullum stantem. Basilii.* (a) Sic quoque docet nos & infima opera plurimo cum affectu, & studio aggredi, sciennes quod quicquid intravit Dei fit, non est parvum, sed dignum in regno cælorum. *Titus.* (b) Obmutescunt autem ob excellentiam fortis virtutis, nequeunt resistere Salvatoris eloquiis, qui ligaverunt asinum: sequitur enim: *Solventibus autem illis, dixerunt domini ejus ad illos: Quid solvitis pullum? At illi dixerunt: Quia Dominus eum necessarium habet.* Majestativum enim nomen est Dominus: Rex enim erat venturus in conspectu multitudinis. *Augustinus de Conf. Evang.* (Lib. 2. cap. 66.) Nec moveat quod Mattheus asinam, & pullum dicit, ceteri autem de asina tacent: ubi enim utrumque factum potest intelligi, nulla repugnantia est, nec si alius alia (1) commemoraret; quanto minus ubi alius unum, & alius utrumque? *Glossa.* (c) Nec solum discipuli obsecuti sunt Christo in pullo alieno, sed etiam in propriis vestimentis, quæ partim asino imposuerunt, partim sternebant in via: unde sequitur: *Et duxerunt illum ad Jesum, & jacientes vestimenta sua supra pullum, imposuerunt Jesum.* Exeunte autem illo substernebant vestimenta sua in via. *Beda* (cap. 79. in Lucam.) Juxta alios Evangelistas, non discipuli tantum, sed etiam plurimi de turba vestimenta sternebant in via. *Ambrosius* (Lib. 9. in Lucam cap. 1.) Mystice autem Dominus venit ad montem Oliveti, ut novellas oleas in sublimi virtute plantaret: & fortasse ipse mons Christus est: quis enim alius tales fructus ferret olearum Spiritu Sancto secundarum? *Beda.* Pulchre autem civitates posite in monte Oliveti referuntur, hoc est in ipso Domino, qui unctionem spiritualium charismatum, (2) scientiæ, pietatisque luce refovet. *Origenes.* (d) Bethania autem interpretatur domus obedientiæ; Bethphage vero domus maxillarum, sacerdotalis quidam locus: maxillæ enim sacerdotibus dabantur, sicut in lege præcipitur. Illuc vero (3) ubi obedientia, & ubi locus sacerdotibus mancipatur, mittit Salvator discipulos suos,

(1) *Al.* commemorat. (2) *Al.* & scientiæ. (3) *Al.* ubi obedientia, ibi locus, &c. (4) *Al.* in quo adductus domino.

EX EDIT. P. NICOL. (a) Nec notatur à Corderio in Cat. Græc. PP. nec occurrit in Operibus Basilii; est aliquid ad hunc sensum pertinens indicatur tum in Regulis fufius disputatis ad in- terr. 5. & 34. tum de Baptismo cap. 4. 6. & 9. (b) Ut supra. (c) Non est in Glossa quæ nunc extat, ut nec habet Anselmus in Math. est pro illa sæpe Glossam notare solet S. Thomas in hoc Opere. (d) Hom. 27. in Lucam. (e) Hom. 37. in Lucam. (f) Tomo, sive tract. 11.

ut solvant asinæ pullum. *Ambrosius* (Lib. 9. in Lucam cap. 1.) In castello enim erant, & erat ligatus pullus cum asina, nec poterat solvi nisi iussu Domini. Solvit eum manus apostolica. Talis actus, talis vita, talis gratia. Esto talis ut ligatos possis solvere. In asina quidem Mattheus Evangelista quasi matrem figuravit erroris; hic autem in pullo generalitatem populi Gentilis expressit. Et bene, *In quo nemo sedet:* quia nullus ante quam Christus nationum populus vocavit ad Ecclesiam. Alligatus autem perfidie vinculis tenebatur. (4) iniquo addictus domino erroris famulari; sed dominarum vendicare sibi non poterat, quem dominum fecerat non natura, sed culpa: & ideo cum Dominus dicitur, unus agnoscitur. Misera servitus cui vagum jus est: plures enim habet dominos cui unum non habet. Alieni alligant, ut possideant; iste solvit, ut teneat: vehementiora enim dona novit esse quam vincula. *Origenes* (e) Multi ergo erant domini hujus pulli, anequam Salvator eum haberet necessarium; postquam vero ille cepit esse Dominus, plures esse domini cessaverunt: nemo enim potest Deo servire, & mammonæ. Quando malitiæ serimus, multis sumus passionibus, vitisque subjecti. Necessarium autem habet Dominus pullum, quia cupit nos solvi vinculis peccatorum. *Origenes* super Joannem. (f) Ego autem opinor non frustra castellum esse hunc locum, ubi stabat asina ligata, & pullus: quasi castellum enim respectu totius orbis cælestis tota terra despicitur absque adjunctione alterius nominis nuncupatum. *Ambrosius* (Lib. 9. cap. 1. ante med.) Nec illud est otiosum quod duo discipuli designantur, Petrus ad Cornelium; Paulus ad reliquos: & ideo non personas destinavit, sed numerum diffinivit. Tamen si quis est qui personas exigit, potest æstimare de Philippo, quem Spiritus Sanctus misit in Gazam, quando Candacis Reginæ baptizavit eunuchum. *Theophylactus* (super *Mist duos discipulos.*) Vel duo missi hoc innuunt, quod ad introductionem Gentilis populi, & subjectionem ejus ad Christum, duos faciunt gradus Prophetæ, & Apostoli: Ducunt autem eum à quodam castello, ut innotescat nobis quod hic populus rusticanus erat, & indoctus. *Ambrosius* (ubi supra ante med.) Illi ergo directi cum solverent pullum, non suis verbis sunt usi,

sed

sed dixerunt sicut dixerat illis Jesus; ut agnoscas quod non suo sermone, sed verbo Dei, nec proprio, sed Christi nomine fidem populis infundere Gentilibus; atque adversariæ potestates, quæ sibi nationum obsequia vendicabant, mandato cessare divino. *Origenes* (Hom. 37. in Luc.) Deinde mittunt discipuli vestes suas super asinam, & sedere faciunt Salvatore, dum assumunt sermonem Dei, & imponunt eum super animas audientium. Vestibus exuuntur, & subserviunt eas in via: quia vestimenta Apostolorum opera eorum bona sunt. Et revera solutus à discipulis asinus, & portans Jesum incedit super vestimenta Apostolorum, quando doctrinam eorum imitatur, & vitam. Quis nostrum ita beatus est ut sedeat super illum Jesus? *Ambrosius* (ubi supra.) Non enim mundi Dominum gestari super dorsum asinæ delectavit; sed ut latente mysterio in secretis animarum interiore (1) consensu, mysticus rector insideret, regens mentis vestigia, lasciviam carnis infrenans: sermo ejus habena est, stimulus est.

(d) *Origenes* (hom. 37. ut supra.) Quandiu in monte fuit Dominus, cum solis Apostolis morabatur; quando autem vicinus cepit esse descensui, tunc occurrit ei turba populorum: unde dicitur: *Et cum jam appropinquarent ad descensum montis Oliveti, cæperunt omnes laudare Deum voce magna.* *Theophylactus* (super his verbis.) Discipulos vocat non solum duodecim, aut septuaginta, sed omnes qui Christum sequebantur, seu causa miraculorum, seu ad aliquam delectationem doctrinæ; quibus ingeri pueri poterunt, ut narrat alii Evangelistæ: unde sequitur: *super omnibus quas viderant virtutibus.* *Beda* (cap. 79. à med.) Multas quidem virtutes Domini viderant, sed maxime Lazari resurrectionem stupebant: nam, ut Joannes ait cap. 12. ,, propterea obviam veni ei turba, quia audiverunt eum fecisse hoc ,, signum. ,, Notandum enim est, non tunc primum Salvatorem Hierusalem adiisse, sed multoties antea, sicut Joannes commemorat. *Ambrosius* (Lib. 9. in Lucam cap. 1.) Turba igitur agnoscens Deum, Regem appellat, prophetiam repetit, expectantur quoque secundum carnem David filium venisse declarat: unde sequitur: *Dicentes: Benedictus qui venit Rex in nomine Domini.* *Beda* (cap. 79. in Lucam.) Idem in nomine Dei Patris; quamvis possit intelligi & in nomine suo, quia & ipse Dominus est. Sed melius verba ejus nostrum dirigit intellectum, quibus ait Joan. 5. ,, Ego veni in nomine Patris

„ mei: ,, humilitatis enim magister est Christus. Non autem Rex Christus dicitur ad exigendum tributum, vel fero exercitum armandum, hostesque visibiliter debellandos; sed quod mentes regat, & in regnum cælorum credentes perducatur: quod enim Rex esse voluit Israel, miserationis indicium est, non potestatis augmentum. Verum quia Christus in carne totius mundi propitiatio illuxit, pulchre sibi invicem in laude ejus cælestia simul, & terrena concinunt, eo enim nascente, cælestium agmina cantant, eodem autem cælis se reddituro; mortales vicem laudis rependant: unde sequitur: *Par in celo.* *Theophylactus* (super *Quidam pharisæorum de turbis dixerunt.*) Hoc est, bellum antiquum, quo Deo adversabamur, evanuit. *Et gloria in excelsis,* laudantibus scilicet Angelis Deum in tali reconciliatione: nam hoc ipsum quod Deus visibiliter ambulat in territorio inimicorum suorum, significat ipsum nobiscum habere concordiam. Sed pharisæi hoc audientes murmurabant eo quod turba eum Regem vocabat, & laudabat ut Deum; referentes nomen Regis ad seditionem, nomen vero Domini ad blasphemiam: unde sequitur: *Et quidam pharisæorum de turbis dixerunt ad illum: Magister, increpa discipulos tuos.* *Beda* (cap. 79. in Lucam.) (2) Mira invidorum dementia: quem magistrum appellandum non dubitant, quia vera docentem noverant, hujus discipulos, quasi melius edocti, redarguendos æstimant. *Cyrillus.* Sed Dominus non compefuit laudantes eum ut Deum, sed magis reprehenses compefens, attestatur sibi super gloria ditatis; unde sequitur: *Quibus ipse ait: Dico vobis, quia si hi tacuerint, lapides clamabunt.* *Theophylactus* (hoc loco.) Quasi dicat: Non sine causa (3) homines me taliter laudant, sed commoniti virtutibus quas viderunt. *Beda* (ubi supra.) Crucifixus etiam Domino, notis ejus tacentibus præ timore, lapides, & saxa canebant, dum postquam emisit spiritum, terra mota est, & petra scissæ sunt, & monumenta aperta sunt. *Ambrosius* (Lib. 9. cap. 1. par. à fine.) Neque etiam mirum est si laudes Domini contra naturam suam fixa respondeant, quem scopulis duriores prædicant peremptores, scilicet turba post exiguum crucifixura Deum, negans affectibus quem vocibus, constretur: aut fortasse, quia obmutescerentibus Judæis post Domini passionem, vivi erant secundum Petrum lapides clamaturi. *Origenes* (hom. 37. ut supra.) Quando etiam nos tacemus, idem refrigerat caritas multorum, lapides clamant: *Potest enim Deus suscitare de lapidibus filios.*

(1) *Al.* consensu. (2) *Al.* miraculum invidorum. (3) *Al.* ut homines.

pidibus filios Abrahæ: supra 3. (a) Pulchre autem turbas laudantes Deum ad descensionem montis occurrere legimus, ut operatorem mysterii spiritualis significarent sibi venisse de celo. Beda. Descendente etiam Domino de monte olivarum, turbæ descendunt: quia humilitate misericordie auctore, necesse est eos, qui misericordia indigent, ejus vestigia imitari.

(e) Origenes (hom. 38.) Omnes beatitudines quas locutus est Jesus in Evangelio suo, firmat exemplo; sicut quod dixerat Matth. 5. „Beati mittes,“ probat dicens ibid. 11. „Discede à me, quia mitis sum:“ & quia dixerat, „Beati fientes,“ ipse quoque (1) flevit super civitatem: unde dicitur: *Et ut appropinquavit, videns civitatem, flevit super illam.* Cyrillus. Miserabatur enim eorum Christus, qui omnes homines vult salvari: quod nobis non parvisset, nisi per aliquod humanum fieret evidens: effusæ enim lacrymæ sunt signa tristitiæ. Gregorius in hom. (39. in Evang.) Flevit igitur pius Redemptor ruinam perfidæ civitatis, quam ipsa civitas sibi non cognoscebat esse venturam: unde subditur: *Dicens: Quia si cognovissetis & tu: subaudi, fletes, quæ modo, quia nescis quod imminet, exultas: unde subditur: Et quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi.* Cum enim carnis se voluptatibus daret in die sua, quæ ad pacem ei esse poterant habebat. Cur vero bona præsentia ad pacem habuerit, manifestatur cum subditur: *Nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis.* Si enim à cordis ejus oculis mala quæ imminerent, abscondita non essent, læta in præsentibus prosperis non fuisset: unde mox ejus pœna, quæ imminebat, adjuncta est, cum sequitur: *Quia venit dies in te.* Cyrillus. (b) (2) Vel aliter. *Quia si cognovissetis & tu: non enim erant digni percipere divinities inspiratas Scripturas, quæ narrant Christi mysterium: quoties enim legitur Moyses, etiam obnubilat cor eorum. Et quia non sunt intuitu veritatem, indignos se fecerunt salute, quæ manat à Christo, unde sequitur: Et quidem in hac die tua quæ ad pacem tibi.* Eusebius.

(c) Ubi notat, suum adventum ad pacem totius mundi factum fuisse: venit enim ad hoc ut pacem prædicaret propinquis, & longinquis. Sed quia annuntiatam sibi pacem recipere noluerunt, hoc eos latebat: unde subditur: *Nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis.* Et ideo obsidionem, quæ in brevi erat ei super-

(1) Al. flevit civitatem. (2) Nicolai omittit Vel aliter.

EX EDIT. P. NICOL. (a) Ambrosius. (b) In Catena Græc. PP. (c) Eusebii locus non occurrit, nec à Corderio notatur in Catena Græc. PP. Quod autem ex eodem postea subjungitur colligi potest ex Hist. Eccles. Lib. 3. cap. 6. 7. 8. & ex Josepho de Bello Judaico, Lib. 6. cap. 12. ac deinceps.

tiam, si post aliquot annos castitatis victus quis fuerit, & blandimentis carnis illectus, patientiam, pudicitiamque amiserit, si fuerit fornicatus; lapidem super lapidem non relinquent in eo, secundum illud Ezech. 18. „Non redorbor primarum justitiarum ejus.“ Gregorius (hom. 39. ut supra.) Vel aliter. Maligni spiritus animam à corpore exeuntem obsident, quam in carnis amore positam deceptoris delectationibus fovent; qui vallo circumdant, quia ante mentis ejus oculos reductis iniquitatibus quas perpetravit, hanc societate suæ damnationis coarctant, ut in ipsa extremitate vitæ deprehensa, à quibus hostibus circumclusa sit videat, & tamen evadendi aditum invenire non possit: quia operari jam non (1) licet bona, quæ cum lieuit agere contempsit. Undique etiam animam coangulant, quando ei non solum operis, verumetiam locutionis, atque cogitationis iniquitates replicant, ut quæ prius se per multa dilatavit in scelere, in extremum de omnibus angustetur in retributione. Tunc autem anima per conditionem reatus sui ad terram consistitur, cura caro, quam vitam suam credit, redire ad pulverem urgetur. Tunc in morte filii illius cadunt, cum cogitationes illicitæ, quæ modo ex illa prodeunt, in extrema ultione dissipantur; quæ etiam cogitationes per lapides significari valent: perversa enim mens, cum perversæ cogitationi perversiorem adjicit, quasi lapidem supra lapidem ponit; sed cum ad ultionem suam anima ducitur, cum cogitationum constructio dissipatur. Pravam autem animam Deus assidue monet, aliquando flagello, aliquando autem miraculo, ut vera quæ nesciebat audiat, & ea contemnens aut dolore compuncta redeat, aut beneficiis devicta, malum quod fecit erubescat. Sed quia monitionis suæ tempus non cognoscit, in extremo vitæ traditur suis inimicis.

(f) Gregorius in hom. (39. in Evang.) Qui narraverat mala ventura, protinus templum ingressus est, ut de illo vendentes, & ementes eijceret; ostendens quod ruina populi maxime ex culpa sacerdotum fuit: unde dicitur: *Et ingressus in templum, capit eijcere vendentes in illo, & ementes.* Ambrosius (Lib. 9. in Lucam cap. 1.) Deus enim templum suum non mercatoris vult esse diversorium, sed domicilium sanctitatis; nec vendibili religionis officio, sed obsequio gratuito usum ministerii sacerdotalis informat. Cyrillus. (a) Erat autem in templo multitudo mercatorum, qui vendebant animalia ritu legis macchanda in hostiis. Sed jam adebat tempus desinendi umbram, refulgendi ve-

ro Christi veritatem: ob hoc Christus, qui cum Patre simul colebatur in templo; jussit ritus corrigi legis, fieri vero templum orationis domum: unde subditur: *Dicens illis: Scriptum est, quia domus mea domus orationis est: vos autem fecistis eam speluncam latronum.* Gregorius (hom. 39. ut supra.) Qui enim ad accipienda munera in templo residebant, quia quibusdam nondantibus laciones exquirent, dubium non erat. Theophylactus (hoc loco.) Hoc etiam Dominus fecit in principio prædicationis suæ, ut narrat Joannes, & nunc iterum illud fecit: (2) quod ad majus crimen Judæorum redundat, qui non fuerunt ex priori admonitione castigati. Augustinus de Quæst. Evang. (Lib. 2. quæst. 48.) Mystice autem templum ipsum hominem Christum intelligas, vel etiam adjuncto corpore ejus, quod est Ecclesia. Secundum autem id quod est caput Ecclesiæ, dictum est Joan. 2. „Solvite templum hoc, & in triduo suscitabo illud.“ secundum id vero quod est adjuncta Ecclesia, intelligitur templum de quo videtur dixisse ibid. „Auferte ista hinc.“ Significavit enim futuros in Ecclesia qui sua negotia potius agerent, vel receptacula ibi haberent ad occultanda scelera sua, quam ut caritatem Christi sequerentur, & peccatorum confessione, accepta venia, corrigerentur. Gregorius in hom. (39. in Evang.) Redemptor vero post prædicationis verba nec indignis, nec ingratis subtrahit: unde postquam rigorem disciplinae eijcendo perversos tenuit, donum his gratiæ ostendit; nam subditur: *Et erat docens quotidie in templo.* Decebat autem ex his quæ Christus dixerat, & fecerat, eum adorare, ut Deum; sed ipsi nequam hoc facientes, quærebant eum occidere, sequitur enim: *Principes autem sacerdotum, & scribæ, & principes plebis quærebant illum perdone-*

(f) vel quia latrones eijcerat de templo, vel quia veniens illic quasi Rex, & Dominus à credentium turba laudem hymni cælestis accepit. Cyrillus. Sed populus graviolem affirmationem accipit de Christo quam scribæ, & pharisæi, & principes Judæorum, qui fidem Christi non acceptantes, alios increpabant: unde sequitur: *Et non inveniebant quid facerent illi: omnis enim populus suspensus erat audiens illam.* Beda. (cap. 80. in Lucam.) Quod duobus modis intelligi potest: quia vel timentes populi tumultum, non inveniebant quid facerent de Jesu, quem perdere disposuerant; vel ideo Jesum perdere quærebant, quia, suo magisterio neglecto, plures ad eum audiendum confluere credebant. Gre-

S. Th. Op. Tom. IX.

(1) Al. potest. (2) Al. quia.

EX EDIT. P. NICOL. (a) In Cat. Græc. PP.

gorius in hom. (39. in Evang.) Mystice autem sicut templum Dei in civitate est, ita in plebe fidei vita religiosorum. Et sæpe nonnulli religionis habitum sumunt, & dum sacrorum ordinum locum percipiunt, sanctæ religionis officium in commercium terræ negotiationis trahunt. Videntes quippe in templo sunt qui hoc quod quibusdam iure competit, ad præmium largiuntur: iustitiam enim vendere est, hanc pro præmii acceptione servare. Ementes vero in templo sunt qui dum hoc persolvere proximo quod iustum est nolunt, dumque rem iure debitam facere contemunt, dato patronis præmio emunt peccatum. *Origenes* (hom. 38. in Lucam.) Si quis ergo vendit, ejicietur, & præcipue si vendit columbas. Si enim ea quæ mihi à Spiritu Sancto sunt revelata & credita, aut in vulgus pretio vendidero, aut ab-

(1) *Al.* ne bona, malaque, discernant.

CAPUT XX.

(a) **E**t factum est in una dierum, docente illo populum in templo, & evangelizante, convenerunt principes sacerdotum, & scribæ cum senioribus, & ajunt dicentes ad illum: Dic nobis, in qua potestate hæc facis; aut quis est qui dedit tibi hanc potestatem? Respondens autem Jesus dixit ad illos: interrogabo vos & ego unum verbum. Respondite mihi. Baptismus Joannis de celo erat, an ex hominibus? At illi cogitabant intra se, dicentes: Quia si dixerimus, De celo, dicit, Quare ergo non credidistis illi? si autem dixerimus, Ex hominibus, plebs universa lapidabit nos; certi enim sunt Joannem Prophetam esse. Et responderunt se nescire unde esset. Et Jesus ait illis: Neque ego dico vobis in qua potestate hæc facio.

(b) **C**œpit autem dicere ad plebem parabolam hanc. Homo quidam plantavit vineam, & locavit eam colonis, & ipse peregre fuit multis temporibus. Et in tempore vindemiæ ille misit ad cultores servum, ut de fructu vineæ darent illi; qui casum dimiserunt eum inanem. Et addidit alterum servum mittere; illi autem hunc quoque cadentes, & afficientes contumelia, dimiserunt inanem. Et addidit tertium mittere; qui & illum vulnerantes ejecerunt. Dixit autem dominus vineæ: Quid faciam? Mittam filium meum dilectum; forsitan cum hunc viderint verebuntur. Quem cum vidissent colonsi, cogitaverunt intra se dicentes: Hic est heres; occidamus illum, ut nostra fiat hereditas. Et ejectionem illam extra vineam occiderunt. Quid ergo faciet illis dominus vineæ? Veniet, & perdet colonos istos, & dabit vineam illis. Quo audito dixerunt illi, Absit. Ille autem aspiciens eos ait: Quid est ergo hoc quod scriptum est? Lapidem quem reproba-verunt adificantes, hic factus est in caput anguli. Omnis qui ceciderit supra illum lapidem, conqussabitur; supra quem autem ceciderit, comminetur illum.

(c) **E**t querebant principes sacerdotum, & scribæ mittere in illum manus illa hora, & timerunt populum. Cognoverunt enim quod ad ipsos dixerit similitudinem istam. Et observantes miserunt insidiatores, qui se iustos simularent, ut caperent eum in sermone, & traderent illum principatui, & potestati præsidis. Et interrogaverunt eum dicentes: Magister, scimus quia recte dicis, & doces, & non accipis personam hominis, sed viam Dei in veritate doces. Licet nobis tributum dare Cæsari, an non? Considerans autem dolum illorum, dixit ad eos: Quid me tentatis? Ostendite mihi denarium. Cujus habet imaginem, & superscriptionem? Respondentes dixerunt, Cæsaris. Et ait illis: Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo. Et non potuerunt verbum eius reprehendere coram plebe; & mirati in responso ejus, tacerunt.

(d) **A**ccesserunt autem quidam sadducæorum, qui negant esse resurrectionem, &

interrogaverunt eum dicentes: Magister, Moyses scripsit nobis, si frater alicujus mortuus fuerit habens uxorem, & hic sine liberis fuerit, ut accipiat eam frater ejus uxorem, & suscipiat semen fratri suo. Septem ergo fratres erant; & primus accepit uxorem, & mortuus est sine filiis; & sequens accepit illam, & ipse mortuus est sine filio; & tertius accepit illam; similiter & omnes septem, & non reliquerunt semen, & mortui sunt. Novissime omnium mortua est & mulier. In resurrectione ergo cujus eorum erit uxor? Siquidem septem habuerunt eam uxorem. Et ait illis Jesus: Filii hujus seculi nubunt, & traduntur ad nuptias; illi vero qui digni habebuntur seculo illo, & resurrectione ex mortuis, neque nubent, neque ducent uxores, neque ultra mori poterunt: æquales enim Angelis sunt, & filii sunt Dei, cum sint filii resurrectionis. Quia vero resurgant mortui, & Moyses ostendit secus rubum, sicut dicit Dominum Deum Abraham, & Deum Isaac, & Deum Jacob. Deus autem non est mortuorum, sed vivorum: omnes enim vivunt ei. Respondentes autem quidam scribarum dixerunt ei: Magister, bene dixisti. Et amplius non audebant eum quidquam interrogare.

(e) **D**ixit autem ad illos: Quomodo dicunt Christum filium esse David; & ipse David dicit in libro Psalmorum: Dixit Dominus Domino meo: Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum? David ergo Dominum illum vocat; & quomodo filius ejus est?

(f) **A**udiente autem omni populo, dixit discipulis suis: Attendite à scribis, qui volunt ambulare in stolis, & amant salutationes in foro, & primas cathedras in synagogis, & primos discubitus in conviviis; qui devorant domos viduarum, simulantes longam orationem. Hi accipient damnationem majorem.

(a) **A**ugustinus de Conf. Evang. (Lib. 2. cap. 69.) Cum memorasset Lucas ejectionem de templo ementes, & vendentes, prætermisit quod exibat in Bethaniam, & egrediebatur in civitatem, & quod de ficulnea factum est, & quod mirantibus discipulis de fidei virtute responsum est. Atque his prætermisiss, non quasi ex ordine dies persequens, sicut Marcus, inulit dicens: Et factum est in una dierum, docente illo populum in templo, & evangelizante, convenerunt principes sacerdotum, & scribæ cum senioribus. Quod dicit factum in una dierum, ea dies intelligitur in qua id gestum. Matheus, & Marcus retulerunt. *Eusebius*. (a) Cum autem principes mirari deberent docentem cælestia dogmata, & cognoscere per dicta, & facta hunc esse Christum quem Propheta præcinerant, incumbentes subversioni populi, Christus prohibebant: sequitur enim: Et ajunt dicentes ad illum: Dic nobis, in qua potestate hæc facis; aut quis est qui dedit tibi hanc potestatem? *Cyrillus*. Quasi dicat: Secundum legem Mosaicam solis exorcistis ex Levitico sanguine, data est auctoritas docendi, nec non sacrorum atrociorum potestas; at tu ortus ex Juda commissis nobis fasces usurpas. Sed si novisses, o pharisæe, Scripturas, recoleres, quod hic est Sacerdos, qui secundum ordinem Melchisedech offert Deo in se credentes per cultum qui legem transcendit. Quid igitur anxialis, ejectionis ab atris facris, quæ opportuna videbantur legalibus vicimis, eo vocante ad veram justificationem per-

fidem? *Beda* (cap. 31. in Luc.) Vel quando dicunt, In qua potestate hæc facis? de Dei dubitant potestate, & subintelligi volunt diaboli esse quod facit. Addentes quoque. *Aut quis est qui dedit tibi hanc potestatem?* manifestissime Dei Filium negant, quem putant non suis, sed alienis viribus signa facere. Poterat autem Dominus aperta responsione tentationum calumniam confutare; sed prudenter interrogat, ut suo silentio, vel sententia condemnentur: sequitur enim: Respondens autem dixit ad illos: Interrogabo & ego vos unum verbum; respondete mihi. Baptismus Joannis de celo erat, an ex hominibus? *Theophylactus*. (circ. fin. Comment. ad cap. 19. Luc.) Ut enim ostenderet eos semper fuisse Spiritui Sancto rebelles, & nedum Elia, cujus non erat memoria, sed nuper viso Joanni credere noluerunt; ob hoc versa vice opponit eis hanc questionem, ostendens quod si tanto Propheta Joanni, qui apud eos major videbatur, minime crediderunt, perhibenti testimonium ejus, qualiter ei crederent respondententi qua auctoritate hoc faceret? *Eusebius*. (b) Querit autem de Joanne Baptista, non unde erat oriundus, sed unde legem susceperat baptismatis. *Cyrillus*. Sed illi fugere veritatem non horruerunt. Deus enim misit Joannem sicut vocem clamantem, supra 3. Parate viam Domino. Timerunt autem dicere veritatem, ne diceretur (1) eis, cur non credidistis? & cavent reprehendere præcursorum, non metu divino, sed populi: unde sequitur: At illi cogitabant in-

(1) *Al.* omittitur eis.

Ex EDIT. P. NICOL. (a) In Catenâ Græc. PP. (b) Ut supra.